

УДК 681.3 : 681.5

ПІДХОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

І.О. Романенко

(Командування Повітряних Сил ЗС України, Вінниця)

Запропоновані підходи до впровадження системи дистанційного навчання у Збройних Силах України (ЗСУ) в умовах подальшої інтеграції військової і цивільної освіти.

Збройні Сили України, дистанційне навчання, інтеграція освіти

Вступ. Глобальність інформаційних змін, які відбуваються сьогодні у суспільстві, розвиток сучасних засобів обчислювальної техніки та телекомунікацій обумовлюють суттєві зміни форм та сенсу освіти у всьому світі. Тенденції зростання ролі професійної та безперервної освіти, зростання долі навчання без відриву від професійної діяльності обумовлює попит на дистанційні освітні послуги.

В Україні та за кордоном вже накоплений значний досвід впровадження дистанційного навчання. Увага до цієї форми навчання спостерігається як у цивільній, так і у військовій системі освіти [1].

Актуальність впровадження дистанційного навчання у процес підготовки та перепідготовки військових фахівців обумовлена низкою причин:

1. Інтенсивність оновлення знань у всіх галузях військових наук потребує постійного удосконалення професійних знань та навичок військовослужбовців, що обумовлює зростання ролі неперервної освіти.

2. Сучасне озброєння та військова техніка і, відповідно, тактика їх бойового застосування базується на використанні новітніх електронних та комп'ютерних технологій.

3. Перехід ЗСУ до професійної армії на контрактній основі потребує якісної та гнучкої системи підготовки висококваліфікованих кадрів.

4. Тільки технології ДН спроможні забезпечити своєчасне корегування змісту навчання військових фахівців за рахунок високої швидкості оновлення знань в інформаційно-освітньому середовищі.

5. Висока економічна ефективність ДН.

Головною метою впровадження дистанційного навчання у ЗСУ є створення сучасного інформаційно-освітнього середовища для підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації військових фахівців та

надання військовослужбовцям, незалежно від місця проходження служби, рівних умов доступу до освітніх ресурсів на базі використання новітніх інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж Міністерства оборони України (МОУ), а також комп'ютерної телекомунікаційної науково-освітньої мережі для установ науки і освіти України з доступом до Інтернет.

Специфіка підготовки військових фахівців визначає деякі особливості впровадження дистанційної форми навчання в системі військової освіти, які впливають на категорії, тих хто навчається; засоби телекомунікаційного зв'язку; джерела фінансування; нормативно-правові засади.

Крім того, саме дистанційна форма навчання призвана вирішувати специфічні завдання, які важко досягнути при звичайних формах навчання і які відносяться до впровадження нових педагогічних технологій навчання; застосування засобів телекомунікаційного зв'язку; розвитку творчої складової освіти; створення віртуального інформаційно-освітнього середовища.

Дистанційну форму навчання в ЗСУ можливо застосовувати:

- при отриманні вищої військової освіти на всіх освітньо-професійних рівнях (оперативно-стратегічний рівень, оперативно-тактичний рівень, тактичний рівень);
- при проведенні навчань з бойової, гуманітарної підготовки;
- при перепідготовці та підвищенні кваліфікації різних професійних напрямів і рівнів кваліфікації;
- при вивченні окремих навчальних курсів, які можуть викликати інтерес до вдосконалення знань і вмінь військовослужбовців (ділова українська мова, іноземна мова, військове право, менеджмент, економіка тощо);
- при підготовці науково-педагогічних кадрів;
- при військовій підготовці студентів вищих навчальних закладів за програмою офіцерів запасу, особливо тих, що перебувають за межами розташування тих військових навчальних закладів, які мають право проводити таку підготовку;
- при попередній підготовці та тестуванні кандидатів до вступу до військових навчальних закладів;
- при навчанні іноземних військовослужбовців;
- для надання військовослужбовцям цивільної освіти для забезпечення гарантії їх працевлаштування після звільнення з військової служби.

Впровадження дистанційної форми навчання у Збройні Сили України повинно ґрунтуватися на дидактичних, методологічних, організаційних та інформаційно-телекомунікаційних основах. Реалізація освітянського процесу за дистанційною формою навчання потребує створення системи дистанційного навчання, яка є частиною системи освіти України з нормативно-правовою базою, організаційно оформленою структурою, кадровим,

системотехнічним, матеріально-технічним та фінансовим забезпеченням, що реалізує дистанційне навчання на різних рівнях освіти.

У сфері цивільної освіти на цей час основним нормативно-правовим актом, регламентуючим процес впровадження дистанційного навчання вважається Положення про дистанційне навчання, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України (МОНУ) 21.01.2004 № 40 [2]. Згідно з ним структура системи дистанційного навчання (СДН) включає в себе: *координаційну раду* з розвитку дистанційного навчання при Міністерстві освіти і науки, яка забезпечує координацію робіт з формування і реалізації державної політики щодо розвитку СДН; *комісії при Координаційній раді* за окремими напрямками забезпечення розвитку СДН, що вирішують питання розвитку СДН за такими основними напрямками як нормативно-правове і організаційне забезпечення, науково-методичне забезпечення; системотехнічне забезпечення та стандартизація ДН; матеріально-технічне забезпечення; кадрове забезпечення; моніторинг якості, експертизи і сертифікації ДН (експертна комісія); *головний, регіональні, базові та локальні центри* СДН; *банк атестованих дистанційних курсів*, які об'єднані між собою спеціалізованими інформаційно-комунікаційними мережами.

Атестація дистанційних курсів здійснюється експертною комісією при Координаційній раді у порядку, що визначається МОНУ, за поданням авторів дистанційних курсів чи осіб, які репрезентують їхні інтереси.

Кожен з курсів банку атестованих дистанційних курсів являє собою набір розділів, що, у свою чергу, складаються з набору тем. Курс має програму, яка структурує вивчення матеріалу та містить навчальні цілі та завдання, словник термінів та визначень. Важливою частиною курсу, що вивчається виступають *засоби організації процесу навчання*, до складу яких належать: засоби реєстрації та ідентифікації користувачів; засоби організації процесу проходження курсу (календар-розклад); засоби контролю, тестування та тренажу (журнал успішності, тести проміжного та підсумкового контролю, задачі, вправи, реферати, віртуальні тренажери реальних прототипів); засоби комутації (форум). Для практичної реалізації дистанційного навчання необхідне відповідне програмне забезпечення – програмний комплекс, який, як правило, включає – HTTP сервер, SQL-сумісну базу даних, програмні засоби організації комунікацій та управління процесом групового або індивідуального навчання. В якості основної телекомунікаційної мережі для впровадження СДН у ЗСУ можна застосувати Автоматизовану Систему Управління Передачею даних (АСУ ПД) військового призначення.

Дистанційне навчання у ЗС України повинно здійснюватися у відповідності до «Положення про дистанційне навчання», затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 №40.

Таким чином може бути запропоновано наступний варіант загальної структури військової СДН (рис. 1).

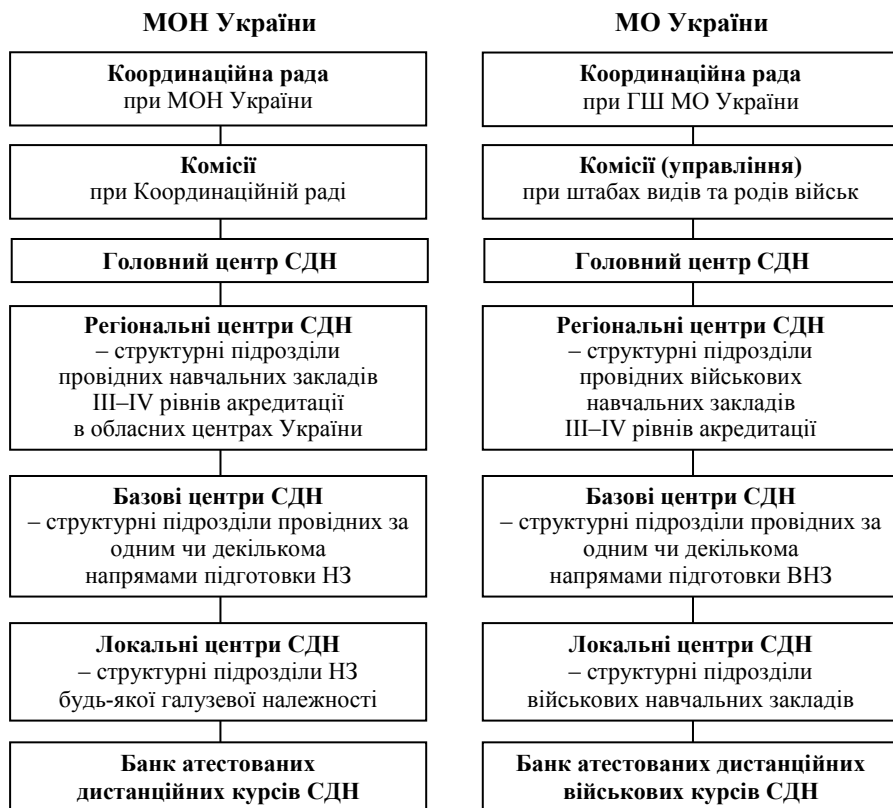

Рис. 1. Загальна структура військової СДН

Головну роль у системі дистанційного навчання виконує Міністерство оборони як замовник для військово-навчальних закладів та розроблювач кваліфікаційних характеристик для тих, хто навчається. На нього ж покладається координація процесу впровадження і забезпечення дієздатності системи дистанційного навчання і результатів навчання [3].

Факультети і кафедри військових навчальних закладів Міністерства оборони, навчальні частини є компонентами загальної структури системи дистанційного навчання. Вони можуть виступати в якості локальних і базових центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації не тільки кадрового складу, але і резерву без відриву від основної служби (роботи) шляхом проходження планових дистанційних курсів при регіональних центрах перепідготовки, підвищення кваліфікації й атестації.

Атестаційна роль регіональних центрів перепідготовки, підвищення кваліфікації й атестації може виражатися у проведенні поточної і планової атестації постійного складу на предмет відповідності займаним посадам, військово-кваліфікаційним вимогам тощо, військово-вихованого резерву – по поточному рівню знань і навичок військово-облікової спеціальності згідно з розпорядженням на основі спеціалізованого централізованого тестування.

Відповідно до Концепції створення СДН у ЗСУ [4], де визначені основні напрямки, завдання та пріоритети розвитку та впровадження дистанційної форми навчання у ЗСУ, для забезпечення впровадження дистанційної форми навчання, підтримки її функціонування та розвитку організаційна структура системи дистанційного навчання у ЗСУ повинна включати:

- науково-навчальний (науково-методичний) центр ДН МОУ;
- структурні підрозділи ВВНЗ організації дистанційного навчання.

До функцій науково-методичного (науково-навчального) центру дистанційного навчання відносяться:

- підготовка проектів нормативно-правових документів СДН ЗСУ;
- розробка єдиних вимог щодо навчальних планів, програм і нормативів СДН, виходячи з державних стандартів освіти;
- розробка теоретичних і науково-психологічних засад ДН;
- розробка рекомендацій щодо впровадження інформаційних технологій і дистанційних курсів у різні форми навчання;
- координація розробок та впровадження дистанційних курсів;
- створення розподіленої інформаційної структури СДН ЗСУ та системи адміністрування;
- проведення навчання та перепідготовки кадрів в галузі ДН: тьюторів-викладачів, адміністраторів, розробників курсів тощо;
- участь у створенні електронної бібліотеки дистанційних курсів;
- проведення попередньої експертизи усіх складових СДН ЗСУ, включаючи рекомендації щодо акредитації військових закладів освіти у реалізації ДН і сертифікації окремих дистанційних курсів.

Структурні підрозділи ВВНЗ організації дистанційного навчання створюються на базі вищих військових навчальних закладів, що мають доступ до телекомунікаційних мереж, сучасну комп'ютерну базу та підготовлений кадровий склад, та здійснюють навчання за дистанційними технологіями відповідно до ліцензованої освітньої діяльності.

До функцій цих структурних підрозділів відносяться: участь у підготовці проектів нормативно-правових документів СДН ЗСУ; розробка методик навчання за напрямками підготовки фахівців; розробка дистанційних курсів; створення електронної бібліотеки дистанційних курсів за напрямками

підготовки; сприяють перепідготовці своїх кадрів для участі у СДН і розповсюдженню дистанційних технологій навчання в інших формах навчання.

Загальне керівництво щодо впровадження дистанційної форми навчання у ЗСУ здійснює Головне управління кадрової політики МОУ, яке повинно забезпечити: формування і контроль за організаційною структурою СДН ЗСУ, включаючи всі її компоненти; формування нормативно-правової бази СДН ЗСУ; розробку механізму фінансування і створення матеріально-технічної бази СДН ЗСУ; координацію діяльності структурних складових СДН ЗСУ; координацію міжнародної діяльності СДН ЗСУ.

Існують значні переваги впровадження СДН у ЗСУ: значна економія коштів; завдяки застосування новітніх гіпертекстових та мультімедійних технологій процес навчання стає більш зрозумілим та наочним; підвищення об'єктивності оцінки знань; економія часу на підготовку викладачів та командного складу тощо.

Економічний ефект при організації системи дистанційного навчання засновано на використанні високоякісних навчальних програм і технологій для широкого кола користувачів; скороченні витрат на різноманітні утримання; експлуатації телекомунікаційних та інформаційних ресурсів в межах єдиного інформаційного середовища на базі корпоративної мережі.

Висновок. В умовах подальшої інтеграції військової і цивільної освіти стає очевидним, що науково-дослідна та практична робота у військових навчальних закладах над проблемами втілення дистанційного навчання у ЗСУ повинна бути постійною, безперервною, цілеспрямованою, продуктивною та йти паралельно з розвитком системи дистанційної освіти України, що обумовлено високою економічною ефективністю та значними показниками

ЛІТЕРАТУРА

1. *Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні.* – К.: МОН, 2001. – С. 2.
2. *Положення про дистанційне навчання* – Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 за № 40.
3. *Шварц Ю.С. Возможности дистанционного обучения в военном образовании // Вестник Военной Академии Республики Беларусь.* – № 2 (3). – 2004. – [Електр. ресурс]. – Режим доступу: rezult.at.tut.by.
4. *Концепція створення системи дистанційного навчання у Збройних Силах України.* – [Електр. ресурс]. – Режим доступу: www.mil.gov.ua/science_and_defense.

Надійшла 13.10.2005

Рецензент: доктор технічних наук, професор Ю.В. Стасев,
Харківський університет Повітряних Сил.